

Identity / J. Butler. – N. Y.: Routledge, 1990. – 256 p.

б) Ortner Sh. Is Female to Male as Nature Is to Culture? // Woman, Culture, and Society / Rosaldo, Michelle Zimbalist, and Louise Lamphere, eds. – Stanford University Press, 1974. – P. 67-87.

«Мертвий білий чоловік»: ревізія західного канону в американській філософії

Галина Ільїна, к. ф. н.

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка (Київ)

Філософський канон є предметом дослідження американської філософії із 60-х рр. ХХ ст., і включає в себе філософів та їхні тексти, які перебувають у фокусі філософських студій. Визнання філософської та історичної цінності «канонічного» тексту філософськими спільнотами веде до канонічного прочитання історико-філософського нарративу, формуючи філософську «ідеологію». Особливістю американської філософії є те, що в ній постає своєрідний тип критики встановленого канону – соціальна (а не філософська) критика. Її втіленням можна вважати іронічне поняття «Dead White Male» («мертвий білий чоловік»). Так характеризують типового представника філософського канону. Відсутність різноманітності показує соціальну зумовленість формування канону. Виявляється, що тексти включаються в канон не тільки тому, що вони кращі за інші, але й через певні соціальні обставини. А це є підставою для ревізії канону, яка здійснюється за кількома основними напрямками, а саме:

1. Критика вестерноцентризму канону. Американський дослідник П. Перк демонструє географічну та історичну обмеженість західного філософського канону. Він показує, що історія філософії Сходу була включена в західний канон (до кін. ХVІІІ – поч. ХІХ ст.), а потім – виключена з нього. Дослідник пов'язує це зі зростанням расизму та гегелівською ідеєю про сегрегування релігії від філософії [Park 2013, p. IX]. Від І. Канта до М. Гайдегера розвивається ідея, що поняття «західна філософія» є тавтологією,

оскільки поняття «філософія» стосується тільки західної інтелектуальної традиції. Відтак, ревізія канону проводиться задля подолання його вестернізації.

2. Феміністична критика канону. Андроцентризм філософського канону особливо активно розглядається у феміністичній історії філософії, яка зосереджена на проблемі відсутності жінок-філософів у каноні до XX ст. й міркуваннях філософів-чоловіків про жінок, взагалі [Львіна 2015, с. 30–32]. Сьогодні формуються альтернативні історико-філософські наративи, у яких представлені жінки – ревізія канону проводиться задля подолання його андроцентризму.

3. Альтернативне прочитання канону ґрунтується на критиці традиційної історико-філософської доксографії. Зокрема, Р. Рорті закликає припинити писати історію філософії від Фалеса до Вітгенштайна, оскільки причини вибору тих чи тих мислителів у них випадкові [Rorty 1984]. Сам Р. Рорті мав намір прочитати курс «Альтернативна історія філософії», у якому не був би представлений жодний канонічний філософ [Geuss 2010]. Окрім альтернативних імен канону, пропонується відмова від «канонічних» ідей: традиційний «джентельменський набір» філософських проблем і питань кружляє довкола метафізики, епістемології, етики, проте ними не обмежується. Відтак, ревізія канону проводиться задля пошуку нових тем, форм і жанрів філософського дослідження.

4. Альтернативні підходи до інтерпретацій філософських текстів на основі критики канону. Наявність канону є не просто спробою створення універсального «рецепту» філософії – специфічні канони (тобто канони певних напрямів чи періодів) пропонують ключ до інтерпретації філософських текстів. Це можна побачити на прикладі канону ранньомодерної філософії, який у США включає сім філософів і сформований на логіці суперечності між раціоналістами (Декарт – Спіноза – Ляйбніц) та емпірицистами (Лок – Барклі – Г'юм), котра «знімається» в трансцендентальному ідеалізмі І. Канта [Kuklick 1984, p. 125]. З погляду сучасної епістемології, дихотомія раціоналізму-емпірицизму підлягає ревізії – пропонуються альтернативи, наприклад, спекулятивна та експериментальна філософії. Звідси – дослідження «картезіанського емпірицизму», включення в ранньомодерну

філософію питань, які раніше вважалися суто науковими тощо. Ревізія канону відкриває нові горизонти розуміння філософських текстів.

Отже, канон як предмет філософського дослідження актуалізує можливості формування альтернативних історико-філософських наративів, унаслідок розвитку яких «неконвенційна історія філософії» долає стереотипи філософських досліджень та розкриває нову філософську проблематику. Для того, щоби канон не перетворився на пантеон «мертвих білих чоловіків», слід розуміти соціальні передумови його формування, котрі актуалізують деконструкцію канону, та гнучкість яких формує постійну актуальність філософії.

Література:

- 1) Ільїна Г. Переосмислюючи канон: феміністична історія філософії / Г. Ільїна // Філософія: Між природничими та гуманітарними науками. Тези одинадцятої міжнародної наукової конференції «Філософія. Нове покоління» (Київ, НаУКМА, 24–25 березня 2016 року) / упоряд. О. Слободян. – К.: Києво-Могилянська академія, 2016. – С.30-32.
- 2) Geuss R. Ricahrd Rorty in Princeton: Personal Recollection / Raymond Geuss // Arion. – 2008. – Vol. 15 (3). – P. 85-100.
- 3) Kuklick B. Seven thinkers and how they grew: Descartes, Spinoza, Leibniz; Locke, Berkeley, Hume; Kant / Kuklick B. // Philosophy in History. Essays on the historiography of Philosophy. – Cambridge: Cambridge University Press, 1984. – P. 125-139.
- 4) Park P. Asia, Africa and the History of Philosophy. Racism in the Formation of the Philosophical Canon. 1780–1830 / P. Park. – New York: State University of New York. 2013. – 237 p.
- 5) Rorty R. Historiography of philosophy: four genres // Philosophy in History. Essays on the historiography of Philosophy. – Cambridge: Cambridge University Press, 1984. – P. 49-75.